



Օ Ր Ա Գ Ի Ր

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԵՍԻՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԱԵԸՑ

Դ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 5.

1846

ՄԱՐՏԻ 1.

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ուսումնաւորաց իրաւունքն աւելցնելու հարկաւոր ու օգտակար էն :

ՈՒՍՈՒՄՆ ու կրթութիւնը շատ աղէկ բան ըլլալուն վրայ մէկը չկայ որ տարակուսի . ամէն մարդ ալ կը վկայէ թէ ուսումնական ու բարեկիրթ մարդուն բանը ուրիշ է , բայց շատ մարդ միտքը դրած է որ ուսում սորվելը տուրք մըն է որ լստուած ամենուն չէ տուած , ուստի ամէն մարդ ալ ուսման ետեւէ ըլլալու պարտք չունի : Լս կարծիքին ծռութիւնը նախ ընթաց յօդուածին մէջ կարճ կերպով մը ցըցուցինք . հիմա գանք մէկ մեծ առարկութիւն մը լուծելու որ ուսման վրայ ծռութիւն կարծիք ունեցողները շատ անգամ կ'առարկեն . “ Ուսումը անհաւատութեան պատճառ կ'ըլլայ ”, կ'ըսեն : Հարցընես թէ ինչէն յայտնի է . — Լհա , կ'ըսեն , մեր պապերն որ հազիւ իրենց անունը գրել գիտէին՝ շատ աւելի բարեպաշտ երկիւղած ու աղօթասէր էին՝ քան թէ հիմակուան երիտասարդներէն ոմանք , որ գաղղիարէն կամ անգղիա-

րէն սորվելով , ու ան լեզուներուն մէջ գտնուած անպիտան ու անզգաւմական գրքերը կարդալով , հաւատք օրէնք մէկդի թողեր են , աստուած պաշտութեան վրայ կը ծիծաղին , աղօթասիրութիւնը կ'արհամարհեն , եկեղեցին երթալը քաղաքական սովորութիւն մը կը սեպեն , և այլն . ասոնք թէ որ ուսում ու օտար լեզու սորված չըլլային , շատ հաւանական է որ այսպէս չէին աւրուեր . ուրեմն տես որ ուսումը ամէն մարդու ալ հարկաւոր ու օգտակար չէ եղեր : Լս խօսքերը որչափ ալ ճշմարիտ երևնան , ամենածռութեամբ անհաւատութեամբ կը զուրցուին . և աս ծռութեան աղբիւրն ան է որ նախ ենթադրութիւնը սուտ է , և երկրորդ՝ պատճառը խաբէական է , ասով հարկաւ հետեանքն ալ ծռութեամբ ու սուտ կ'ըլլայ :

Լնթադրութիւնը սուտ է ըսինք . վասն զի ո՞վ ըսեր է թէ մեր պապերուն բարեպաշտութեան պատճառը

տգիտութիւնն էր : Վիտենք որ տգիտութիւնը հին ատեն կռապաշտութեան պատճառ եղեր է , ու հիմա ալ զանազան թանձրամիտ աղանդներու և պօգալի աւելորդապաշտութեանց պատճառ է . բայց ճշմարիտ աստուածապաշտութեան պատճառ ոչ երբեք եղած է և ոչ ալ կրնայ ըլլալ . թէ որ խաւարը լուսոյ մայր կրնայ սեպուիլ նէ՝ տգիտութիւնն ալ բարեպաշտութեան պատճառ թող սեպուի . վասն զի իրաւցընէ ալ խաւար է տգիտութիւնը , և ճշմարիտ աստուածապաշտութիւնը լոյս՝ որ ճշմարիտ գիտութեանց ուսմամբը իբրեւ ձիթով կը սնանի : Ուրեմն մեր պապերուն բարեպաշտութեանը պատճառը տգիտութիւնը չէր , քաւ լիցի . հապա իրենց պղտիկուց առած բարի կրթութիւնն ու իրենց ծնողացը վրայ տեսած բարի օրինակն էր : Եւ նահապետական արդարութիւնն որ մեր պապերուն մէկ հատիկ պարծանքն էր , ու զիրենք միշտ հաւատարիմ կը պահէր Եւտուծոյ պատուիրանացն ու թագաւորին օրինացը , հեռու կը բռնէր զուրիշները խաբէլէն , կը յորդորէր որ ձեռքերնէն եկած օգնութիւնը ուրիշներու ալ ընեն , պապենական ժառանգութիւն մըն էր որ իրենք վայելէլէն ետեւ՝ իրենց որդւոցն ու թոռանցն ալ թողուցին . բայց ինչպէս որ նիւթական ժառանգութեան մը տակէն մտնեն ու վրայէն ելլելը նոր բան չէ մեր ատենս , ասանկ ալ աս տեսակ անգին ժառանգութեան մը այլեւայլ պատճառներով փճանալը ցաւալի է , բայց զարմանք չէ : — Հապա հիմակուան երիտասարդաց աւրուելուն պատճառը ինչ է : — Եւ յայտնի է որ ուսումը չէ . վասն զի ուսումը լոյս է , մթութիւն չկրնար ձգել . ուսումը ուղղութեան կանոն է , չկրնար ծուռ ճամբայ ցուցնել . թէպէտ և ի չարն կրնայ բանեցուիլ , առանց գէշ ու ըստ ինքեան փնասակար ըլլալու :

Զէ , ուսումը չէ անհաւատութե

պատճառը , օտար լեզուները չեն ըզմարդիկ աւրողը . հապա անկատար ուսումը , սուտ ուսումը , գրքերուն աղէկն ու գէշը իրարմէ չգատելը , անպիտան չնչահաւատ մարդկանց ընկերութիւնը , մեծերուն չար օրինակները , պղտիկներուն համարձակութիւնը , անիրաւ շահասիրութիւնը , խաբեբայութեան անպատիժ մնալը , ախտից և մոլութեանց սովորութիւն դառնալը , աւելորդ զեղխութեան հարկաւոր բան սեպուիլը . ասոնք են անհաւատութեան ու ամենայն անզգամութեան բուն պատճառները . ասոնք են զմարդիկ գլխէ հանողներն , ու Եւտուծոյ վախն ու մարդկանց ամօթը մէկդի դնել տուողները : Ուսումն ու գիտութիւնը երբոր աղէկ կարգով և ընտրութեամբ սորվի մէկը , ոչ միայն այսպիսի անկարգութիւններէ ինքը հեռու կը մնայ , հապա նաեւ անոնք ջնջելու վերցընելու կ'աշխատի ուրիշներուն վրայէն , ինչպէս որ այնչափ ուսումնական ու գիտուն մարդիկ ամէն ժամանակ ըրեր են ու կ'ընեն : Եւսնկով օրէ օր աւելի կը շատնան ուսումնական ու բարեկիրթ անձինք , ու աւելի կ'իմացուի ուսման ու կրթութեան հարկաւորութիւնն ու օգուտները . ուսումնաւորանները կը բազմանան , գիտութիւնները կը ծաղկին , քաղաքականութիւնը կը պայծառանայ , երկպառակութեան պատճառները կը վերնան , ազգը իր յարգը կը ճանչնայ , ազգին տէրերն ալ իրենց խնամքն ու վստահութիւնը կ'աւելցընեն վրան :

Եւ համառօտ խօսակցութեամբ ալ ուսման ու կրթութեան հարկաւորութիւնը ցուցնելէն ետեւ , կը մնայ որ օգուտները նիւթապէս ալ տեսնենք մեր ընդհանուր ազգին վրայ , և խօսքերնուս ճշմարտութիւնը աւելի հաստատուի : Բայց յաջորդ յօդուածով աս օգուտները քաղելուն կերպն ալ քիչ մը կը բացատրենք :

Հ . Գ . ԱՅՎ :